

Derdenbeslag in internationaal perspectief

Bouke Boersma en Nicole van den Heuvel

Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie, februari 2009, p. 113-122

1. Inleiding

In het internationale rechtsverkeer is het aan de orde van de dag dat een crediteur in een ander land is gevestigd dan zijn debiteur, en dat die debiteur op zijn beurt debiteuren heeft in verschillende landen. Deze situatie doet zich voor wanneer een debiteur rekeningen aanhoudt bij banken in verschillende landen. De crediteur die in zo'n situatie verhaal zoekt op vorderingen van zijn debiteur door daarop beslag te leggen, wordt geconfronteerd met de grensoverschrijdende verhoudingen en de daaruit voortvloeiende complicaties. Deze complicaties vloeien voort uit het feit dat het beslag binnen de Europese Unie niet zonder meer wordt erkend en dus ook niet zonder meer ten uitvoer kan worden gelegd. De crediteur wordt daardoor beperkt in zijn mogelijkheden om verhaalsrechten veilig te stellen.

Dit was reden voor de Europese Commissie om op 24 oktober 2006 een Groenboek te publiceren over conservatoir beslag op bankrekeningen.¹ Volgens de Europese Commissie vormt de huidige versnippering van nationale tenuitvoerleggingsregels een ernstige belemmering voor de grensoverschrijdende invordering van schuldvorderingen. Om die reden stelt zij voor een Europese regeling van beslag op bankrekeningen te introduceren (hierna ook te noemen: Europees bankbeslag). Deze belangrijke Europese ontwikkeling is voor ons aanleiding het derdenbeslag in internationale verhoudingen aan de orde te stellen.²

Wij behandelen dit onderwerp vanuit Nederlands perspectief en aan de hand van een modelcasus: schuldeiser/beslaglegger A heeft een vordering op schuldenaar/beslagdebiteur B en wil beslag leggen op een geldvordering die schuldenaar/beslagdebiteur B heeft op derdebeslagene C. Alvorens in te gaan op de mogelijkheid tot het leggen van executoriaal (par. 4) en conservatoir (par. 5) beslag in internationaal perspectief, maken wij algemene opmerkingen over de erkenning van buitenlandse (beslag)beslissingen in Nederland en de lokalisatie van vorderingen (resp. par. 2 en 3). Ten slotte bespreken wij het Groenboek en de reactie van de Nederlandse minister van justitie daarop (par. 6).³

¹ Europese Commissie, *Groenboek over een efficiëntere tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in de Europese Unie: beslag op bankrekeningen*, SEC(2006) 1341, d.d. 24 oktober 2006, p. 2 (hierna ook te noemen: het Groenboek).

² Dit onderwerp heeft in de Nederlandse literatuur en jurisprudentie relatief weinig aandacht gehad. Broekveldt besteedt er in zijn dissertatie kort aandacht aan, zie L.P. Broekveldt, *Derdenbeslag*, Deventer: Kluwer 2003, nrs. 426-429. Zie ook de noot van M. Freudenthal onder Rechtbank 's-Gravenhage 21 februari 2007, JBPR 2008/12. Het uitgebreidst is Verheul in zijn dissertatie: J.P. Verheul, *Aspekten van Nederlands internationaal beslagrecht*, Deventer: Kluwer 1968.

³ Minister van justitie E.M.H. Hirsch Ballin, *Conceptbeantwoording vragen Groenboek over een efficiëntere tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in de Europese Unie: beslag op bankrekeningen (COM 2006/618 def)*, d.d. 1 juni 2007.

2. Buitenlandse uitspraken

Het territorialiteitsbeginsel is maatgevend bij de erkenning en tenuitvoerlegging van alle buitenlandse uitspraken en is de traditioneel aanvaarde benadering in Europa.⁴ Krachtens dit beginsel behoort tenuitvoerlegging tot de soevereiniteit van een staat en vormt grensoverschrijdende tenuitvoerlegging een inbreuk op die soevereiniteit. Dit betekent dat vonnissen in de regel slechts ten uitvoer kunnen worden gelegd in de staat waarin ze zijn geweest. Zo bepaalt art. 431 lid 1 Rv dat beslissingen gewezen door een vreemde rechter in beginsel niet binnen het Koninkrijk der Nederlanden ten uitvoer worden gelegd. Het uitgangspunt van territorialiteit dient echter direct al te worden gerelativeerd. Op grond van de EEX-Verordening worden de in lidstaten gegeven beslissingen over en weer erkend, terwijl ook buiten EU-verband wel executieverdragen gelden op grond waarvan erkenning plaatsvindt.⁵

Binnen de Europese Unie geldt als uitgangspunt het vrije verkeer van vonnissen.⁶ De in een lidstaat gegeven beslissingen worden in de overige lidstaten zonder vorm van proces erkend (art. 33 lid 1 EEX-Verordening). Ingevolge art. 38 lid 1 EEX-Verordening kunnen in een lidstaat gegeven beslissingen die daar uitvoerbaar zijn in een andere lidstaat uitvoerbaar worden verklaard. De rechterlijke toetsing in dit stadium van het geding bestaat louter uit een formele controle van de overgelegde documenten. De aldus nagenoeg automatisch verleende verklaring van uitvoerbaarheid dient onmiddellijk te worden medegedeeld of betekend aan de geëxecuteerde, die vervolgens tegen het verlot rechtsmiddelen kan instellen (art. 41 - 43 EEX-Verordening). Pas in dat stadium vindt toetsing aan de in art. 34 en 35 EEX-Verordening genoemde weigeringsgronden voor erkenning plaats.

Het Europese Hof van Justitie oordeelde in het Denilauler-arrest dat dit liberale regime echter niet geldt voor de erkenning en tenuitvoerlegging van *ex parte* beslissingen zoals beslagbeslissingen.⁷ Het Hof overwoog dat de EEX-Verordening hoofdzakelijk de rechterlijke beslissingen voor ogen heeft gehad die op tegenspraak zijn geweest of konden zijn geweest, terwijl verlotbeslissingen worden gegeven zonder dat de schuldenaar in de verlotprocedure is opgeroepen te verschijnen en ten uitvoer worden gelegd zonder voorafgaande betekening.⁸ De Europese Commissie had zich in de procedure op het standpunt gesteld dat dergelijke beslagbeslissingen wel erkend dienden te worden in de aangezochte lidstaat. We geven een voorbeeld ter verduidelijking van de reikwijdte van dit belangrijke arrest, zonder welke het

⁴ Professor Dr. B. Hess, *Study No. JAI/A3/2002/02 on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: Transparency of a Debtor's Assets, Attachment of Bank Accounts, Provisional Enforcement and Protective Measures*, d.d. 18 februari 2004, p. 10 - 12.

⁵ Verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van de Europese Unie van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken. De EU heeft met Denemarken een overeenkomst gesloten waardoor sinds 1 juli 2007 de bepalingen van de EEX-Verordening zich tot Denemarken uitstrekken.

⁶ Zie art. 61 onder c en 67 lid 1 EG-Verdrag alsmede de preambule bij de EEX-Verordening (zie noot 7).

⁷ HvJ EG 21 mei 1980, zaak 125/79, *Jur.* 1980, 1553, *NJ* 1981, 184. Hoge Raad 20 juni 2008, *NJ* 2008, 354 (German Graphics / Van der Schee q.q.) bevestigt dat het Denilauler-arrest, dat is gewezen onder vigeur van het EEX-Verdrag, zijn belang onder de EEX-Verordening heeft behouden en de uitspraak van overeenkomstige toepassing is op Hoofdstuk III van de EEX-Verordening.

⁸ Uit onder meer het onder noot 7 genoemde arrest blijkt dat een rechterlijke beslissing buiten het formele toepassingsgebied van hoofdstuk III EEX-Verordening valt indien aan drie cumulatieve voorwaarden is voldaan: (a) de rechterlijke beslissing heeft betrekking op het toestaan van een voorlopige of bezwarende maatregel, (b) de rechterlijke beslissing is gegeven zonder dat de partij tegen wie zij is gericht, is opgeroepen te verschijnen, en (c) de rechterlijke beslissing moet ten uitvoer worden gelegd zonder voorafgaande betekening.

Groenboek over conservatoir beslag op bankrekeningen overbodig zou zijn. Stel dat schuldeiser A verlof tot het leggen van conservatoir derdenbeslag heeft verkregen van een Franse rechter. De vermogensbestanddelen van diens schuldenaar B (gevestigd in Frankrijk) bestaan onder meer uit gelden op een bankrekening die hij aanhoudt bij bank C (gevestigd in Nederland). Schuldeiser A kan deze Franse verlofbeslissing ingevolge het Denilauler-arrest niet in Nederland ten uitvoer leggen door gebruik te maken van de vereenvoudigde procedure opgenomen in de EEX-Verordening. Hij zal de Nederlandse rechter opnieuw verlof tot het leggen van conservatoir beslag moeten vragen. Dat is omslachtig indien schuldenaar B bankrekeningen aanhoudt bij meerdere banken die in verschillende EU-lidstaten zijn gevestigd. Kortom, bij conservatoir beslag is het territorialiteitsbeginsel een factor van belang. Ex parte beslissingen van een rechter uit een lidstaat kunnen niet onder vigeur van de EEX-Verordening worden erkend en ten uitvoer gelegd in andere lidstaten.

Een vergelijkbaar systeem geldt ten aanzien van beslissingen die buiten EU-verband zijn gewezen door een rechter uit een land waarmee een executieverdrag is gesloten. Ontbreekt een executieverdrag, dan zal het geschil op grond van art. 431 lid 2 Rv opnieuw, ditmaal door de Nederlandse rechter, dienen te worden behandeld en afgedaan. Dit kan onder voorwaarden gebeuren in een vereenvoudigde procedure waarbij de vordering slechts hoeft te strekken tot veroordeling conform het buitenlandse vonnis en waarin de gebondenheid van partijen aan dat vonnis als uitgangspunt heeft te gelden.⁹ Eén van de voorwaarden waaraan voldaan moet zijn is dat de wederpartij de mogelijkheid heeft gekregen te verschijnen in het buitenlandse geding. Aan deze voorwaarde is bij beslagbeslissingen in de regel niet voldaan en dus zal de Nederlandse rechter de zaak opnieuw ten gronde behandelen. Ook buiten EU-verband blijft het territorialiteitsbeginsel bij beslag derhalve een belangrijke rol spelen.

3. Lokalisatie van vorderingen

Uit het voorgaande vloeit voort dat het territorialiteitsbeginsel, ondanks het in de EEX-Verordening verankerde beginsel van het vrije verkeer van vonnissen, in verband met beslag nog steeds opgeld doet in die zin dat beslagbeslissingen van buitenlandse rechters niet worden erkend. Een ander element van het territorialiteitsbeginsel is dat uitsluitend vermogensbestanddelen kunnen worden beslagen die zich in Nederland bevinden. De vraag is hoe dit uitpakt indien beslag - executoriaal dan wel conservatoir - dient te worden gelegd op een vordering. Een vordering is immers per definitie onstoffelijk en laat zich daarom niet eenvoudig lokaliseren, zoals dat wel het geval is bij (on)roerende zaken.¹⁰

Dat deze vraag relevant is blijkt wel uit het feit dat de Hoge Raad voor wat betreft beslag op aandelen op naam in een besloten vennootschap en lidmaatschapsrechten in een coöperatie heeft geoordeeld dat de vraag waar de aandelen resp. lidmaatschapsrechten zich bevinden moet worden beantwoord aan de hand van de *lex societatis*.¹¹ Aan de hand van het recht van dat land moet vervolgens worden beoordeeld of en op welke wijze beslag kan worden gelegd.

⁹ Zie onder meer HR 17 december 1993, NJ 1994, 348 en 350 (Esmil).

¹⁰ Dit is ook de reden dat, wanneer het gaat om Nederlandse i.p.r. verwijzingsregels, algemeen wordt aangenomen dat de situsregel (goederenrechtelijke kwesties met betrekking tot zaken worden beheerst door de *lex rei sitae*) niet geldt voor vermogensrechten die immers niet herleidbaar zijn tot een fysieke plaats van ligging of gematerialiseerd zijn in een order- of toonderstuk, zie J.A. van der Weide, *Mobiliteit van goederen in het i.p.r.: tussen situsregel en partijautonomie*, Deventer: Kluwer 2006 p. 15.

¹¹ HR 19 maart 1999, NJ 2000, 99 en HR 5 oktober 2001, NJ 2003, 266.

Verdedigd kan worden dat een vordering zich bevindt (i) ter woonplaats van de schuldeiser (in ons voorbeeld beslagschuldenaar B), (ii) ter woonplaats van de schuldenaar (in ons voorbeeld derdebeslagene C) of (iii) ter plaatse waar hij betaalbaar is.¹² Broekveldt lijkt het territorialiteitsbeginsel uit te leggen in de zin dat op een vordering slechts beslag kan worden gelegd indien die in Nederland betaalbaar is.¹³ Het ligt naar onze mening echter meer voor de hand om bij de uitleg van het territorialiteitsbeginsel in het kader van beslag aan te knopen bij de woonplaats van derdebeslagene C onder wie het beslag wordt gelegd.¹⁴ Ten eerste is het derdenbeslag niet meer dan een bevel ex art. 475 Rv aan derdebeslagene C om hetgeen hij aan debiteur B verschuldigd is onder zich te houden en uiteindelijk aan de deurwaarder af te dragen. De consequentie van de in het Nederlandse recht geldende regel dat beslag en executie zich niet uitstrekken buiten Nederland is naar onze mening dat het bevel ex art. 475 Rv slechts kan worden gegeven aan een derdebeslagene C die in Nederland zijn woonplaats heeft. Wij wijzen op art. 3 lid 1 Gerechtsdeurwaarderswet op grond waarvan een Nederlandse gerechtsdeurwaarder uitsluitend bevoegd is op Nederlands grondgebied exploten te betekenen. Hieruit volgt dat derdenbeslag slechts mogelijk is indien de derdebeslagene C haar woonplaats heeft in Nederland. Art. 55 en 56 Rv bieden wel mogelijkheden om exploten in het buitenland te betekenen, maar bieden in geval van derdenbeslag weinig soelaas. Het vonnis dat geëxecuteerd dient te worden, is afkomstig van de Nederlandse rechter en kan dus niet zonder meer, en in geval van conservatoir beslag waarschijnlijk zelfs helemaal niet, in een vreemde staat ten uitvoer worden gelegd (zie par. 2 hiervoor). Bovendien is het onzeker of aan de in het buitenland gevestigde derde een bevel kan worden gegeven waaraan de derde vervolgens gebonden is en de derde dus direct geconfronteerd wordt met een beslag waarop hij niet bedacht hoeft te zijn.¹⁵ Een laatste argument voor aanknopingspunt bij de woonplaats van de derdebeslagene C is van praktische aard: dikwijls zal schuldeiser A niet weten waar de vordering van debiteur B op C betaalbaar is, laat staan naar welk recht deze beoordeling plaats dient te vinden. De woonplaats van C is voor A gemakkelijker vast te stellen en daardoor wordt het eenvoudiger om beslag te leggen.

Aanknopingspunt bij de woonplaats van de derdebeslagene C maakt het feit dat de vordering wellicht buiten Nederland betaalbaar is en derhalve een buitenlands vermogensbestanddeel zou betreffen minder relevant. De door ons voorgestane benadering sluit aan bij de huidige praktijk waarin het mogelijk blijkt om, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan (zie de bespreking van het Lindeteves-arrest en aanverwante jurisprudentie in par. 4 hierna), in Nederland beslag te leggen op een vordering die in het buitenland betaalbaar is.

Hoewel voor zover ons bekend de vraag naar de uitleg van het territorialiteitsbeginsel in verband met derdenbeslag op een vordering nooit als zodanig aan de rechter is voorgelegd, is wel jurisprudentie voorhanden die de door ons voorgestane uitleg ondersteunt. In Hoge Raad

¹² Opgemerkt zij dat de ipr-verwijzingsregels in dit kader geen soelaas bieden. Deze verwijzingsregels, zoals neergelegd in art. 10 Wet conflictenrecht goederenrecht, geven onder meer antwoord op de goederenrechtelijke aspecten van de vraag welk recht van toepassing is op de verhouding tussen de bij een vordering betrokken partijen. Dit laat zich niet vertalen naar de vraag waar een vordering zich bevindt in het kader van beslaglegging.

¹³ Vgl. Broekveldt, a.w., nr. 540 en 542. Broekveldt lijkt hierop echter later, bij zijn analyse van het Lindeteves-arrest, terug te komen, zie nr. 542. Freudenthal sluit zich in haar noot onder Rechtbank 's-Gravenhage 21 februari 2007, *JBPR* 2008, 12 aan bij Broekveldt's opvatting dat uitsluitend in Nederland betaalbare vorderingen door een Nederlands beslag kunnen worden getroffen.

¹⁴ Dit lijkt ook de opvatting te zijn van de Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht, zie: Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht, *Internationaal Goederenrecht*, Rapport aan de minister van justitie, november 1998, p. 53.

¹⁵ Zie reeds W.H. Vermaas, 'Executie en vreemdelingen', *RM Themis* 1963, p. 140 die op grond van het feit dat de gevolgen van een op deze wijze onder een in het buitenland gevestigde derde gelegd beslag voor die derde onrechtvaardig zijn concludeert dat een dergelijk beslag niet mogelijk is.

23 april 1999, NJ 2000, 30 (Sisal I) en Hoge Raad 14 december 2001, NJ 2002, 241 (Sisal II) ging het om de confrontatie tussen een naar Nederlands recht gelegd beslag en een naar Tanzaniaans recht gevestigde "floating charge". De rechtsvragen die in deze arresten aan de orde waren, zijn in het kader van dit artikel niet relevant. Wat wel relevant is dat de casus die aan de arresten ten grondslag lag, laat zien dat in een internationale setting wordt aangeknoopt bij de woonplaats van de derdebeslagene C. De vordering die centraal stond, was de vordering van de in Tanzania gevestigde Tanzania Cordage Ltd. op de in Nederland gevestigde Banque de Suez Nederland N.V. Op die vordering was door een schuldeiser van Cordage, de in Italië gevestigde Societa Italiana Sisal E Affini Lavorata S.p.a., in Nederland conservatoir derdenbeslag gelegd op grond van een door de Nederlandse rechter verleend verlot. Tegelijkertijd claimde de in Tanzania gevestigde Tanzania National Bank of Commerce ("NBC") rechten op de beslagen vordering uit hoofde van een door Cordage naar Tanzaniaans recht gevestigde "floating charge". Het conflict tussen de beslaglegger (Sisal) en de houder van de "floating charge" (NBC) speelde zich geheel af binnen de Nederlandse rechtssfeer en voor de Nederlandse rechter, die uiteindelijk op basis van Nederlands recht tot een oordeel kwam. In deze internationale casus is het enige verband met Nederland het feit dat de derdebeslagene (Banque de Suez) in Nederland was gevestigd. Kennelijk leidde dit feit ertoe dat in Nederland en naar Nederlands recht beslag moest worden gelegd, dat de houder van de "floating charge" in Nederland zijn rechten moest uitoefenen en dat conflicten over de vraag wie gerechtigd was tot de opbrengst van de vordering door de Nederlandse rechter en naar Nederlands recht moesten worden beslecht.

4. Executoriaal beslag

De derdebeslagene C moet woonplaats hebben in Nederland

Het leggen van executoriaal derdenbeslag geschiedt bij deurwaardersexploit (art. 475 Rv). Het exploit moet worden betekend aan de derdebeslagene C en moet onder andere bevatten het bevel aan de derdebeslagene om het verschuldigde onder zich te houden (art. 475 lid 1 onder a Rv). Met het betekenen van het exploit aan de derdebeslagene is het beslag gelegd.

Algemeen wordt aangenomen dat ook bij executoriaal derdenbeslag het territorialiteitsbeginsel onverkort geldt. Een Nederlands executoriaal derdenbeslag is slechts mogelijk op goederen die zich op Nederlands grondgebied bevinden.¹⁶ Voor derdenbeslag op vorderingen betekent dit dat de derdebeslagene C zijn woonplaats in Nederland moet hebben. Het vonnis dat geëxecuteerd moet worden, dient gewezen te zijn door een Nederlandse rechter of, indien het een buitenlands vonnis betreft, te zijn erkend door de Nederlandse rechter en voorzien zijn van verlot tot tenuitvoerlegging (zie par. 2 hiervoor).

Krachtens art. 1:10 lid 2 jo. art. 14 BW geldt als woonplaats van een rechtspersoon de plaats van zijn statutaire zetel alsmede de plaats van een eventueel kantoor of filiaal met betrekking tot aangelegenheden die dat kantoor of filiaal betreffen.¹⁷ De aanwezigheid van het kantoor of filiaal trekt de buitenlandse partij binnen de Nederlandse rechtssfeer. De Nederlandse gerechtsdeurwaarder is dan bevoegd de buitenlandse partij, via het Nederlandse kantoor of filiaal, het voor derdenbeslag benodigde bevel te geven. Welke aangelegenheden het kantoor

¹⁶ Broekveldt, a.w., nr. 540, Verheul, a.w., p. 19. Vgl. Verheul, a.w., p. 27 die reeds in 1968, onder verwijzing naar een aantal rechtsvergelijkende bronnen, erop wijst dat deze regel op weg is universeel aanvaard te worden.

¹⁷ Zie in dit verband ook art. 50 Rv. Overigens kent de EEX-verordening voor haar toepassingsgebied een autonoom woonplaatsbegrip op grond waarvan de woonplaats van een vestiging zich bevindt ter plaatse van zijn statutaire zetel, hoofdbestuur of hoofdvestiging (art. 60 EEX-Verordening).

of filiaal betreffen vereist een feitelijke beoordeling. Deze situatie doet zich bijvoorbeeld voor indien schuldenaar B in dienst is bij een onder het recht van Texas georganiseerde derdebeslagene C en werkt bij het Nederlandse kantoor of filiaal van C, welk filiaal bovendien zijn salaris uitbetaalt. Ook voldoende achten wij indien schuldenaar B een bankrekening aanhoudt bij het Nederlandse filiaal van een Amerikaanse bank C. De omgekeerde situatie kan zich ook voordoen. Schuldenaar B is in dienst bij de Nederlandse vennootschap C en werkzaam in het kantoor of filiaal van C in de Verenigde Staten of houdt een rekening aan bij het kantoor of filiaal van de Nederlandse bank C in de Verenigde Staten. Schuldeiser A is in alle gevallen bevoegd in Nederland executoriaal beslag te leggen op de vordering van diens debiteur B op derdebeslagene C. C is immers statutair gevestigd in Nederland. Indien beslag is gelegd onder de Nederlandse vestiging, strekt dit beslag zich - mits het beslagexploit voldoende ruim is geformuleerd - uit tot alle vorderingen van de beslagdebiteur op de derdebeslagene, ongeacht de vestiging, omdat het gaat om één juridische entiteit.¹⁸ Hierbij is niet van belang of het beslag is gelegd onder de hoofdvestiging of onder een kantoor of filiaal voor zover het betrokken is bij de vordering waarop beslag wordt gelegd.

Het risico van dubbel betalen

In de hiervoor geschetste situaties waarin sprake is van executoriaal derdenbeslag onder een Nederlandse vennootschap met een kantoor of filiaal in het buitenland of omgekeerd, blijft buitenlands recht een rol spelen. Het is namelijk de vraag of een in Nederland gelegd beslag in het buitenland wordt erkend. Bij een ontkennende beantwoording kan derdebeslagene C nogmaals tot betaling worden aangesproken door schuldenaar B. Deze vraag is aan de orde gekomen in het arrest *Lindeteves* (HR 26 november 1954, NJ 1955, 698). In dat arrest was Dekkers door de Nederlandse rechter veroordeeld tot betaling van alimentatie aan zijn echtgenote Meilink. Meilink legt beslag onder de werkgever van Dekkers, de in Amsterdam gevestigde vennootschap Lindeteves N.V. Dekkers werkt bij het filiaal van Lindeteves N.V. in Surabaya, Indonesië. De loonvordering van Dekkers op Lindeteves N.V. is betaalbaar te Surabaya in rupiah. Lindeteves N.V. vordert een verklaring van recht dat deze vordering niet onder het beslag valt. De rechtbank geeft Lindeteves N.V. gelijk met als grondslag dat de loonvordering van Dekkers op Lindeteves N.V. een buitenlands vermogensbestanddeel is (waarschijnlijk omdat de vordering in het buitenland betaalbaar was en in vreemde valuta) en daarom niet onder het Nederlandse beslag valt. Het hof oordeelt anders. Derdenbeslag kan ook worden gelegd op een buitenlands vermogensbestanddeel (in het geval van een vordering omdat die in het buitenland betaalbaar is) wanneer de derdebeslagene in Nederland domicilie heeft. De reden is dat aan een in Nederland woonachtige derdebeslagene een bevel tot een buiten Nederland te verrichten handeling kan worden gegeven. De Hoge Raad neemt deze redenering over, maar vernietigt het bestreden arrest toch omdat de opvatting van het hof te ruim was en onwenselijke gevolgen kan hebben. Derdenbeslag is slechts mogelijk, indien het beslag in het betreffende buitenland wordt erkend als verweer van derdebeslagene C mocht hij door schuldeiser B tot betaling van zijn schuld worden aangesproken. Hiermee wordt volgens A-G Langemeijer voorkomen dat derdebeslagene C gehouden is twee keer te betalen: éénmaal aan beslaglegger A op grond van het gelegde beslag en de door C afgelegde verklaring en één keer aan zijn schuldeiser B die in weerwil van het Nederlandse beslag betaling vordert en het beslag naar het recht van de aangezochte rechter niet hoeft te respecteren.

¹⁸ Zie reeds Verheul, a.w., p. 33, die aanvoert dat zulks impliciet wordt aangenomen in HR 4 januari 1957, NJ 1958, 425 en HR 26 november 1954, NJ 1955, 698 (*Lindeteves*).

Van groot belang voor de praktijk is de omkering van de bewijslast die volgt uit het Lindeteves-arrest. Op de beslaglegger rust de stelplicht en – bij betwisting – de bewijslast dat het beslag volgens het recht van het land of landen waar derdebeslagene C tot betaling door schuldenaar B kan worden aangesproken, wordt erkend.

De regel uit het Lindeteves-arrest is door het Gerechtshof te 's-Gravenhage correct toegepast in een arrest van 14 januari 1988.¹⁹ Smith was werkzaam bij het Haagse kantoor van Weatherford, een Texaanse rechtspersoon. Zijn salaris werd in dollars betaald op een rekening van Smith in Houston, Texas. Hulshoff – schuldeiser van Smith – legt executoriaal derdenbeslag onder Weatherford door betekening van een beslagexploit aan het Haagse kantoor van Weatherford. Weatherford vordert opheffing van het beslag, onder andere aanvoerend dat naar Texaans recht beslag op loonvorderingen niet mogelijk is. Het hof oordeelt dat het derdenbeslag, zoals dat is gelegd onder het Haags kantoor van Weatherford, voor wat betreft de salarisverplichtingen en betalingen van Weatherford jegens Smith een aangelegenheid betreft in de zin van art. 1:14 BW, zodat het mogelijk is om in Nederland beslag te leggen. Voorts overweegt het hof dat Nederlands recht als het recht van het land waar het beslag is gelegd bepaalt welke vorderingen zijn getroffen door het beslag. Het hof leidt uit het Lindeteves-arrest af dat, indien in Nederland rechtsgeldig beslag is gelegd, aan het recht van een ander land desondanks betekenis toekomt, indien de door het beslag – in beginsel – getroffen vordering in dat andere land moest worden betaald. Het hof overweegt dat het de vraag is of:

“(…) vaststaat dat de rechter in Texas een door de Nederlandse rechter uit te spreken bevel tot afgifte (in Houston) van een bedrag gelijk aan de naar intern Nederlandse maatstaven door het beslag getroffen loonbetalingen zou erkennen in die zin dat hij Weatherford zou toestaan het aldus aan Hulshoff afgegevene van Smith terug te vorderen. Zulks is, gelet op de onmiskenbare Texaanse openbare ordeaspecten van het onderwerpelijke Texaanse beslagverbod, niet het geval.”

De situatie die in dit arrest aan de orde was, verschilt van de Lindeteves-casus in die zin dat hier de derdebeslagene in het buitenland is gevestigd en een kantoor in Nederland heeft.²⁰ De aanwezigheid van dit kantoor maakte het mogelijk in Nederland beslag te leggen. Toepassing van de Lindeteves-regel – voorkomen moet worden dat de derdebeslagene tweemaal moet betalen – leidt ertoe dat wanneer de rechter in het land waar het hoofdkantoor gevestigd is het beslag niet erkent, beslag niet mogelijk is. Dan bestaat immers het risico dat wanneer de derdebeslagene C door de beslagen schuldeiser B wordt aangesproken in het land waar zijn hoofdkantoor gevestigd is, het in dat land aangezochte gerecht het beslag niet erkent en een beroep op verrekening op dezelfde grond afwijst. De derdebeslagene zou dan gehouden zijn zowel aan de beslaglegger als aan de schuldenaar te betalen.

Conclusie

Uit de besproken jurisprudentie blijkt dat het bij de vraag welke vorderingen onder een executoriaal beslag vallen primair van belang is of de derdebeslagene woonplaats heeft in Nederland. De plaats van betaling van de betreffende vordering is daarbij niet relevant. De Nederlandse rechter beoordeelt of de desbetreffende vordering wordt getroffen door het

¹⁹ NJ 1990, 785. Zie voor andere toepassingen van het Lindeteves-arrest: Ktr 's-Gravenhage d.d. 14 oktober 1964 en 10 november 1965, NJ 1967, 186 en Rb 's-Gravenhage 21 februari 2007, JBPR 2008, 12.

²⁰ Anders dan Broekveldt kennelijk meent (nr. 543) heeft het hof in deze zaak niet geoordeeld dat het beslag überhaupt geen doel getroffen zou hebben omdat de vordering buiten Nederland betaalbaar is en zich dus buiten de Nederlandse rechtssfeer bevindt. Het hof oordeelt slechts dat het beslag vanwege het risico van dubbele betaling opgeheven wordt.

Nederlandse beslag aan de hand van Nederlands recht, als recht van het land waar beslag wordt gelegd. Vervolgens is van belang of de plaats van betaling van de vordering is gelegen in het buitenland. Is dat het geval, dan treft het Nederlandse beslag uitsluitend doel indien beslaglegger A stelt en bij betwisting bewijst dat naar het recht van dat (buiten)land het Nederlands beslag wordt erkend. Een grote kans dat het beslag niet zal worden gerespecteerd door het gerecht van het land waar de vordering dient te worden betaald, bestaat vermoedelijk bij derdenbeslag op loonvorderingen omdat in een aantal jurisdicties zo'n beslag verboden is. Ook denkbaar is dat regels van openbare orde aan de erkenning van een Nederlands beslag in de weg staan en dat het risico aanwezig is dat de derdebesezagene tweemaal tot betaling wordt aangesproken. Zelfs indien het beslag in het andere land wordt erkend, kunnen de beslagregels van dat land meebrengen dat het Nederlandse beslag niet of niet volledig doel treft. Gedacht kan worden aan het geval dat in het land waar de betaling plaatsvindt eerder beslag is gelegd op die vordering, waarbij aan de eerdere beslaglegger een hogere rangorde toekomt of het een jurisdictie betreft waarin de regel geldt dat het beslag niet hoger mag zijn dan het bedrag van de vordering waarvoor beslag wordt gelegd met een zekere opslag voor rente en bepaalde juridische kosten.

5. Conservatoir beslag

Bevoegdheid van de Nederlandse rechter ingevolge de EEX-Verordening

De EEX-Verordening kent een eigen systeem voor de bevoegdheid van de rechter in verband met bewarende maatregelen. De hoofdregel is dat de rechter die op grond van de EEX-Verordening bevoegd is om kennis te nemen van de hoofdzaak, ook bevoegd is om bewarende maatregelen te gelasten. De rechter van de woonplaats van schuldenaar B is bevoegd om kennis te nemen van het geschil tussen schuldeiser A en schuldenaar B (art. 2 EEX-Verordening). Het is dus in beginsel ook die rechter die bevoegd is om te beslissen over het verzoek tot conservatoir beslag door schuldeiser A ten laste van schuldenaar B. Indien de vermogensbestanddelen waarop beslag moet worden gelegd zich niet in die lidstaat bevinden, ontstaat echter een vacuüm. De rechter die bevoegd is in de hoofdzaak zal in de regel een dergelijk verzoek niet kunnen verlenen aangezien zijn bevoegdheid vanwege het territorialiteitsbeginsel in dit verband beperkt zal zijn tot goederen die zich in de betreffende lidstaat bevinden. Voor dergelijke gevallen biedt de aanvullende bevoegdheid die art. 31 EEX-Verordening schept, uitkomst. Volgens deze bepaling kan de rechter van een lidstaat de in zijn lidstaat vastgestelde bewarende maatregelen nemen (waaronder, voor Nederland, conservatoir beslag, zie de volgende paragraaf), zelfs indien een gerecht van een andere lidstaat bevoegd is van het bodemgeschil kennis te nemen. Deze bepaling moet volgens het Europees Hof van Justitie aldus worden uitgelegd dat toepassing ervan afhankelijk is van de aanwezigheid van een reële band tussen het voorwerp van de gevorderde maatregel en de op territoriale criteria gebaseerde bevoegdheid van de verdragssluitende staat van de aangezochte rechter.²¹ Dit betekent dat de vermogensbestanddelen waarom het gaat, zich moeten bevinden in de jurisdictie van de aangezochte rechter.²² Goed verdedigbaar is dat de rechter van het land waar de derdebesezagene C zijn woonplaats heeft, bevoegdheid toekomt tot het treffen van bewarende maatregelen, zelfs wanneer de rechter van een ander land bevoegd is ter zake van het geschil tussen A en B.

De bevoegdheid van de Nederlandse rechter op grond van algemeen Nederlands recht

²¹ EHvJ 17 november 1998, zaak 391/95, NJ 1999/333 (Van Uden).

²² Vgl. Vlas in zijn noot onder het in de vorige noot genoemde Van Uden-arrest.

Voor het geval dat de EEX-Verordening niet van toepassing is, geldt dat wanneer een voorzieningenrechter is aan te wijzen die bevoegd is beslagverlof te verlenen, daarmee ook de bevoegdheid bestaat om in Nederland beslag te leggen.²³ Art. 700 lid 1 Rv bepaalt dat in geval van beslag op vorderingen bevoegd is de voorzieningenrechter van de rechtbank van de woonplaats van schuldenaar B of derdebeslagene C. De bevoegdheid van de Nederlandse rechter, en daarmee ook de mogelijkheid om in Nederland beslag te leggen, is derhalve gegeven indien ofwel schuldenaar B ofwel derdebeslagene C woonplaats heeft in Nederland.

Art. 700 lid 1 Rv veronderstelt dat de Nederlandse rechter beslagverlof kan verlenen en beslag kan worden gelegd indien de derdebeslagene C in Nederland geen woonplaats heeft. Aangenomen moet echter worden dat de Nederlandse rechter niet bevoegd is tot het verlenen van conservatoir beslagverlof onder een niet in Nederland woonachtige derdebeslagene. Ook in geval van conservatoir beslag geldt immers de hoofdregel dat de Nederlandse deurwaarder slechts bevoegd is om in Nederland exploiten te betekenen. Indien de derdebeslagene C geen woonplaats heeft in Nederland, kan op basis van een door de Nederlandse rechter verleend beslagverlof in Nederland dus geen beslag worden gelegd. Het beslagexploot kan dan immers niet in Nederland worden betekend. (zie ook par. 3 hiervoor). Hierbij komt dat het door de Nederlandse rechter gegeven verlof in de regel niet buiten het Koninkrijk der Nederlanden zal worden erkend. Uit het in paragraaf 2 besproken Denilauler-arrest blijkt immers dat een dergelijke beslissing niet binnen de reikwijdte van hoofdstuk III van de EEX-Verordening valt.

De minister van justitie onderschrijft deze opvatting in de inleiding bij zijn conceptbeantwoording van de vragen gesteld in het Groenboek. Volgens de minister dient de lokale beslagrechter van de plaats waar de bank (derdebeslagene C) gevestigd is bevoegd te zijn tot het geven van een verlof tot beslaglegging. Dit betekent volgens de minister dat het gerecht van de woonplaats van schuldenaar B niet bevoegd mag zijn tot het geven van een verlof tot beslaglegging buiten zijn eigen jurisdictie.²⁴

Woonplaats derdebeslagene en het risico van dubbel betalen

Uit het vorenstaande volgt dat de rechter van het land waar de derdebeslagene C zijn woonplaats heeft, bevoegd is tot het verlenen van verlof tot het leggen van conservatoir beslag. Hier geldt het autonome woonplaatsbegrip van art. 60 EEX-Verordening zodat uitsluitend conservatoir beslag in Nederland kan worden gelegd indien de derdebeslagene zijn statutaire zetel, hoofdbestuur of hoofdvestiging in Nederland heeft. In gevallen waarop de EEX-Verordening niet van toepassing is, kan ingevolge art. 1:10 jo. art. 1:14 BW onder een buitenlandse vennootschap beslag worden gelegd indien zij in Nederland een kantoor of filiaal aanhoudt en het beslag een vordering betreft die dat kantoor of filiaal aangaat.

De vraag rijst of ook hier de correctie op de hoofdregel geldt dat het beslag niet mag leiden tot dubbele betaling door derdebeslagene C (eenmaal aan schuldeiser A en een keer aan debiteur B). Op het eerste gezicht lijkt het risico van dubbele betaling gering zolang het beslag in de conservatoire fase is. Dit is echter maar schijn. Schuldenaar B kan immers derdebeslagene C tot betaling aanspreken zodra diens vordering opeisbaar is. Wanneer het beslag in het land van de aangezochte rechter niet wordt erkend, zal derdebeslagene C zijn schuld aan schuldenaar B dienen te voldoen, ondanks het in Nederland gelegde beslag. Dit zou voldoende reden moeten

²³ Parl. Gesch. Wijziging Rechtsvordering e.a.w. (Inv. 3, 5 en 6), p. 399.

²⁴ Minister van justitie, a.w., p. 6 en p. 14.

zijn voor toewijzing van een vordering door derdebeslagene C tot opheffing van het conservatoire beslag door de Nederlandse rechter.

6. Groenboek

Voorgeschiedenis en problemen volgens Europese Commissie

Aan het door de Europese Commissie eind 2006 gepubliceerde Groenboek over conservatoir beslag op bankrekeningen gaat een lange Europese geschiedenis vooraf. Reeds ten tijde van het wijzen van het Denilauler-arrest in 1980 was de Commissie van oordeel dat verlobbeslissingen gegeven in een lidstaat erkend moeten worden in de aangezochte lidstaat. In 1998 stipte de Commissie in een Mededeling de problematiek bij beslag op banktegoeden aan.²⁵ Volgens de Commissie vormt het beslag op bankrekeningen *a priori* een doeltreffend wapen tegen wanbetalers. Deze doeltreffendheid moet echter worden gerelativeerd als gevolg van het territorialiteitsbeginsel (zie par. 2 hiervoor) en de aanzienlijke verschillen tussen de wetgevingen van de lidstaten. De Raad van de Europese Unie heeft in januari 2001 een programma aangenomen met het oog op onder meer het effectiever maken van de in de staat van oorsprong gegeven beslissingen in de aangezochte staat. Een voorstel uit dat programma betreft herziening van de EEX-Verordening, onder andere in verband met conservatoire maatregelen zoals beslag op banksaldi.²⁶ Op 18 februari 2004 is een door professor Hess in opdracht van de Europese Commissie opgesteld rapport over onder meer beslag op bankrekeningen gepubliceerd.²⁷ Op 24 oktober 2006 heeft de Europese Commissie vervolgens het Groenboek uitgebracht. Volgens de Commissie kunnen de problemen bij grensoverschrijdende inning van geldvorderingen het vrije verkeer van betalingsopdrachten en de goede werking van de interne markt belemmeren. Een schuldenaar kan de geldsaldi die aanwezig zijn op aan zijn schuldeisers bekende rekeningen immers binnen korte tijd overmaken naar een andere rekening in een andere lidstaat, terwijl zijn schuldeisers deze tegoeden niet binnen dezelfde tijdspanne kunnen laten blokkeren. Dit komt met name doordat het onder de EEX-Verordening niet mogelijk is een verlob tot beslaglegging te verkrijgen dat in de gehele Europese Unie wordt erkend en kan worden uitgevoerd.

Hoewel reeds meerdere communautaire instrumenten bestaan op het gebied van de rechterlijke bevoegdheid en samenwerking tussen gerechten in civiele zaken, is met betrekking tot de tenuitvoerleggingsmaatregelen zelfs nog geen wetgevingsinitiatief genomen. Tot op heden wordt de tenuitvoerlegging in een lidstaat van een rechterlijke beslissing die in een andere lidstaat uitvoerbaar is verklaard, dan ook uitsluitend door het nationale recht beheerst. Vandaar dat het tenuitvoerleggingsrecht wel als 'achilleshiel' van de Europese civiele rechtsruimte wordt aangeduid.²⁸ De Commissie lijkt inmiddels snel uitvoering te willen geven aan het hierboven genoemde programma van de Raad. Behalve het Groenboek over het Europees bankbeslag, heeft de Commissie op 6 maart 2008 een groenboek gepubliceerd over de verhoging van de transparantie van het vermogen van de schuldenaar.²⁹ Dit omdat een doeltreffende uitvoering van vonnissen nauw verband houdt met een precies

²⁵ Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement "Naar meer doelmatigheid bij het verkrijgen en uitvoeren van rechterlijke beslissingen binnen de Europese Unie", 98/C 33/03, d.d. 31 januari 1998.

²⁶ Ontwerp-programma van maatregelen voor de uitvoering van wederzijdse erkenning van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, Raad 2001/C 12/01, d.d. 15 januari 2001.

²⁷ Zie noot 4 hiervoor.

²⁸ Het Groenboek, a.w., p. 2 en 3.

²⁹ Europese Commissie, *groenboek over een efficiënte tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in de Europese Unie: de transparantie van het vermogen van de schuldenaar*, SEC(2008) 128, d.d. 6 maart 2008.

beeld van het vermogen van de schuldenaar. Een Europees instrument voor conservatoir beslag op andere vermogensbestanddelen dan een bankrekening zal worden gemodelleerd naar het voorbeeld van het beslag op bankrekeningen.

Het Europese bankbeslag

De Commissie ziet in een Europees bankbeslag een oplossing voor de door haar gesignaleerde problemen. Het Groenboek is een consultatiedocument waarin de vraag centraal staat hoe een Europees bankbeslag het best kan worden vormgegeven. De Commissie meent dat er twee manieren zijn om dit te bereiken: door introductie van een zelfstandig Europees instrument of, in plaats daarvan, door harmonisering van de bestaande nationale wetgevingen. De Commissie lijkt zelf een voorkeur te hebben voor een afzonderlijk Europees bankbeslag.

Uit het Groenboek en het bijbehorende werkdocument van de Commissie valt af te leiden wat doel en werking van het Europese bankbeslag zullen zijn.³⁰ Op basis van het beslagbevel zal een schuldeiser de betaling van een geldbedrag dat aan hem verschuldigd is of dat door hem wordt gevorderd, kunnen veilig stellen door te verhinderen dat tegoeden die door zijn schuldenaar worden aangehouden op een of meer bankrekeningen in de Europese Unie worden opgevraagd of overgemaakt. Een dergelijk bevel zou uitsluitend een conservatoir karakter hebben, dat wil zeggen dat de op een bankrekening aangehouden tegoeden worden geblokkeerd en niet worden overgemaakt aan een schuldeiser. Aangezien snel moet worden opgetreden en gelet op het louter conservatoire karakter, wordt voorgesteld dat het beslagleggingsbevel rechtstreekse werking zal hebben in de gehele Europese Unie zonder dat een verklaring van uitvoerbaarheid is vereist. Dit betekent dat geen exequatur nodig zal zijn. De Commissie stelt voor het voor de hoofdzaak bevoegde gerecht tevens te laten beslissen over een beslagleggingsbevel ten aanzien van bankrekeningen die zich bevinden in andere lidstaten. Daarnaast zou het bevel kunnen worden gegeven door het gerecht van de woonplaats van de verweerder en/of door het gerecht van de lidstaat waar de bankrekening wordt aangehouden.

In het Groenboek stelt de Commissie ook interessante procedurele kwesties aan de orde. Het bevel zal kunnen worden verzocht in iedere fase van de procedure. De schuldeiser zal voor toewijzing van het verzoek het aangezochte gerecht ervan moeten overtuigen dat hij ten aanzien van de schuldenaar beschikt over een op het eerste gezicht gerechtvaardigde en gegronde schuldvordering (een *prima facie* toets). Hij zal tot staving van zijn vordering bewijsmateriaal moeten overleggen, tenzij hij over een uitvoerbare titel beschikt. Waarschijnlijk moet de schuldeiser vervolgens ook het spoedeisende karakter van de zaak aantonen. De schuldeiser moet dan bijvoorbeeld aannemelijk maken dat het reële risico bestaat dat zonder de gevraagde maatregel de inning van de schuldvordering in gevaar wordt gebracht. Volgens de Commissie verschillen de rechtstelsels van de lidstaten op het punt van spoedeisendheid aanzienlijk – de meeste lidstaten kennen dit vereiste, maar sommige andere niet – en moet worden gezorgd voor een billijk evenwicht tussen de belangen van de schuldeiser en die van de schuldenaar. De schuldenaar wordt niet gehoord en het verzoek wordt niet aan hem betekend vóór de uitvoering van het bevel zodat het verrassingseffect van de maatregel wordt gegarandeerd, hoewel de lidstaten ook op dit punt aanzienlijke verschillen vertonen. Om misbruik te voorkomen zal het beslag waarschijnlijk worden beperkt tot het gevorderde geldbedrag, vermeerderd met rente en bepaalde juridische kosten en niet de volledige door de schuldenaar aangehouden tegoeden op de in beslag genomen rekening(en)

³⁰ Werkdocument van de Europese Commissie, annex bij het Groenboek, SEC(2006) 1341 (Engels).

blokkeren. Indien een bevel betrekking heeft op meerdere rekeningen rijst de vraag of het in beslag te nemen bedrag pro rata moet worden verdeeld over deze rekeningen. Hetzelfde probleem doet zich voor indien het aan het hoofdkantoor betekende bevel ook geldt voor alle lokale vestigingen van bij die bank aangehouden rekeningen. De Commissie wil nagaan of deze problemen kunnen worden opgelost door het verschuldigde bedrag over te hevelen naar een afzonderlijke rekening en de in beslag genomen rekeningen daarna te deblokkeren.

Ten slotte stelt de Commissie belangrijke vragen over onder meer de mate van bescherming van de schuldenaar, de eventuele aansprakelijkheid van de schuldeiser en de rangorde tussen schuldeisers. De Commissie is voornemens laatstgenoemd onderwerp niet op Europees niveau te regelen.

Reacties op Groenboek

Het Groenboek is, zoals reeds opgemerkt, een consultatiedocument. Geïnteresseerde partijen hebben tot 30 september 2008 de tijd gekregen om hun zienswijze op de in het Groenboek gestelde vragen met de Commissie te delen. Een meerderheid van de respondenten steunt de voorstellen van de Commissie, zij het soms met de nodige kanttekeningen.³¹ Het is opvallend dat vooral banken bezwaren hebben geuit tegen Europees ingrijpen op dit terrein. Zij menen dat vooralsnog een deugdelijke grondslag voor deze voorstellen ontbreekt omdat niet onderzocht is of de maatregelen überhaupt noodzakelijk zijn. Maatregelen betreffende de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken mogen immers slechts worden genomen voor zover nodig voor de goede werking van de interne markt (art. 65(a) EG Verdrag). De banken achten het bovendien bezwaarlijk dat zij hun systemen dienen aan te passen aan een nieuw Europees instrument, hetgeen aanzienlijke kosten met zich zal brengen.³²

Op 1 juni 2007 heeft de Nederlandse minister van justitie een conceptbeantwoording gestuurd aan de voorzitter van de Tweede Kamer op de door de Europese Commissie in het Groenboek gestelde vragen.³³ De minister geeft daarin aan dat er geen reden is voor een Europese regeling van beslag op bankrekeningen. Europees ingrijpen wordt niet gerechtvaardigd door het door de Commissie gesignaleerde probleem dat de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen niet in alle lidstaten effectief functioneert. Een belangrijk bezwaar van de minister is dat geen effectbeoordeling heeft plaatsgevonden. Aan dit bezwaar van de minister en een aantal banken is inmiddels gehoor gegeven. De resultaten van de effectbeoordeling zijn nog niet bekend. De minister vreest bovendien dat de effectiviteit van het Nederlandse systeem wordt aangetast doordat een Europese regeling het Nederlandse systeem doorkruist of met extra eisen belast. Dit terwijl de Nederlandse regeling voor conservatoir derdenbeslag

³¹ Voor een Europees bankbeslag: Commercial Litigation Association, Committee of Scottish Clearing Bankers, Council of Bars and Law Societies of Europe, City of London Law Society, England, Chancery Bench of England and Wales, Civil Justice Council, Italian High Council, Max Planck Working Group, European Federation of Building Societies, European Justice Forum, Eurosparks, the FDA, Forum of Private Business, Herbert Smith LLP, Institute of Credit Management, Intrum Justitia AB, London Solicitors Litigation Association, Maud Thebault, Norton Rose, Scottish Association of Citizens Advice Bureaux, Society of Messengers-at-Arms and Sheriff Officers, the Law's Society. Tegen een Europees instrument: European Association of Co-operative Banks, Clifford Chance, The General Council of the Bar of England and Wales, Republic of Ireland, European Banking Federation, Federation Bancaire Française. Een aantal van deze reacties kan worden geraadpleegd op de volgende website van de Europese Unie:
http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm

³² Reactie Clifford Chance van 29 maart 2007, p. 2 – 6.

³³ Zie noot 3 hiervoor.

in zijn ogen goed functioneert en desgewenst kan dienen als *best practice* voor andere landen met minder efficiënte regelgeving.

Conclusie

De reacties op het consultatiedocument zijn overwegend positief, en ook het Europees Parlement juicht de komst van een Europees beslaginstrument, met een aantal kanttekeningen, toe.³⁴ Het Parlement beklemtoont dat het instrument uitsluitend van toepassing dient te zijn op grensoverschrijdende gevallen.

Ook wij achten wijziging van de huidige situatie gewenst. Het verkrijgen van een verlobbeschikking met werking in de gehele Europese Unie in plaats van de huidige onder de EEX-Verordening bestaande situatie waarin de schuldeiser verlob moet verkrijgen in iedere afzonderlijke lidstaat waar zich vermogensbestanddelen bevinden, zal de positie van verhaalzoekende schuldeisers aanzienlijk verbeteren en preventief werken. Het Europese bankbeslag heeft onmiddellijke werking in de gehele EU waardoor het verrassingseffect van conservatoir beslag wordt gewaarborgd. Een dergelijke oplossing verdient daarom, voor zover dat in deze fase beoordeeld kan worden en afhankelijk van de uitwerking die uiteindelijk aan het Europese beslagbevel gegeven zal worden, de lichte voorkeur boven afschaffing van de regel uit het Denilauler-arrest. Die oplossing heeft het ogenschijnlijke voordeel van eenvoud. Conservatoir beslag bestaat echter als zodanig niet in iedere lidstaat, terwijl als het wel bestaat, de systemen over het algemeen onderling nogal verschillen. Erkenning en tenuitvoerlegging van een “vreemde” beslagbeslissing zou derhalve tot aanzienlijke inpassingsproblemen kunnen leiden. Onduidelijk is bijvoorbeeld hoe een dergelijk beslag gelegd zou moeten worden, aan welke formaliteiten zou moeten worden voldaan en hoe het recht van de beslaglegger zich zou verhouden tot rechten van anderen, zoals zekerheidsgerechtigden. Ten slotte zou afschaffing kunnen leiden tot meer “forum shoppen” waarbij de schuldeiser de beslagbeslissing zoekt in de jurisdictie die de minste waarborgen biedt aan de beslagdebiteur.

Aan het beslagbevel zoals in de huidige vorm voorgesteld door de Commissie kleven echter ook bezwaren, die wij hieronder zullen behandelen. Deze bezwaren kunnen volgens ons alleen worden weggenomen door een verdergaande mate van harmonisatie van de nationale beslagregels dan op dit moment wordt voorgestaan.

Een eerste kanttekening is dat er geen goede reden lijkt te bestaan voor de beperking van de reikwijdte van het Europees bankbeslag tot banktegoeden. Het beslag lijkt zonder al te ingrijpende wijzigingen te kunnen worden uitgebreid tot andere rechten die een beslagdebiteur kan hebben, zoals rechten aangaande aandelen, obligaties of andere effecten en, meer in het algemeen, vorderingen van een beslagdebiteur op andere derdebeslagenen dan banken.

Een tweede kanttekening die wij maken bij het Groenboek is de inrichting van de maatregel als bevel en niet als verlob tot beslaglegging.³⁵ Nadat het aangezochte gerecht het beslagleggingsbevel heeft gegeven, werkt het rechtstreeks in de gehele Europese Unie. Het uitvaardigende gerecht zelf - dus buiten de verzoekende schuldenaar om - zorgt voor toezending van het bevel aan de bank. Binnen welke termijn de bank vervolgens uitvoering

³⁴ Europees Parlement, *Resolutie over het Groenboek over een efficiëntere tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in de Europese unie: beslag op bankrekeningen*, 2007, 2026(INI), d.d. 25 oktober 2007.

³⁵ Aldus ook: minister van justitie op pagina 11 van zijn reactie op het Groenboek (zie noot 3 hiervoor).

moet geven aan een beslagleggingsbevel is onderwerp van nader onderzoek. Dit is een verschil met de Nederlandse regeling waarin de rechter zijn toestemming verleent om beslag te leggen en het daarna aan de schuldeiser is om te beslissen of en wanneer hij daadwerkelijk tot beslaglegging wil overgaan. Het Nederlandse systeem biedt de schuldeiser de nodige flexibiliteit. Zo kan de schuldeiser die nog in onderhandeling is met diens schuldenaar over oplossing van het geschil alvast verlot vragen en wanneer het nodig is binnen korte tijd beslag laten leggen door de deurwaarder op pad te sturen; het verlot is immers al verkregen. Het Europese bankbeslag ontnemt de schuldeiser zonder goede reden deze flexibiliteit.

Een derde pijnpunt betreft de vraag welk gerecht bevoegd moet zijn om een beslagleggingsbevel te geven. De Commissie stelt voor dat naar keuze van de schuldeiser het bevel kan worden bevolen door het volgens de gemeenschapsregels in de hoofdzaak bevoegde gerecht, het gerecht van de woonplaats van de verweerder of het gerecht van de woonplaats van de derdebeslagene. De Commissie zelf heeft een voorkeur voor het gerecht dat in de hoofdzaak bevoegd is. Daarnaast zouden het gerecht van de woonplaats van de verweerder of het gerecht waar de vermogensbestanddelen zich bevinden bevoegd moeten zijn tot het uitvaardigen van een bevel met uitsluitend nationale werking. Volgens de Commissie heeft de huidige situatie geleid tot ongewenst "forum shoppen" omdat gerechten in Engeland, Ierland, Duitsland en Oostenrijk onder omstandigheden wel bereid zijn tot het toestaan van bewarende maatregelen met extraterritoriaal effect.³⁶ Het probleem van "forum shoppen" wordt volgens ons geëlimineerd omdat het Europees bankbeslag werking heeft in de gehele EU. Vanwege deze extraterritoriale werking maakt het geen verschil welk gerecht het bevel verleent, hetgeen de Commissie niet lijkt te onderkennen. Het zou de effectiviteit van het Europees bankbeslag dan ook ten goede te komen indien het bevel met werking in de gehele EU kan worden gegeven door alle door de Commissie genoemde gerechten en niet alleen door het gerecht dat in de hoofdzaak bevoegd is.

Een volgende kanttekening die wij maken bij het Groenboek is dat de Commissie voorstelt bepaalde onderwerpen wel te harmoniseren en andere onderwerpen die daar nauw mee zijn verbonden niet. Dat werkt volgens ons niet. Omdat het beslag werking heeft in de gehele EU, zal het regelmatig voorkomen dat een aangezochte rechter een beslissing neemt die betrekking heeft op vermogensbestanddelen die zich deels of volledig buiten zijn eigen jurisdictie bevinden. Dat gerecht kan geen rekening houden met de lokaal toepasselijke regels in het land waar de vermogensbestanddelen zich in ieder geval deels bevinden. Het beslagbevel moet namelijk effect hebben in de context van de lokale beslagregels en materiële regels die zonder harmonisatie sterk verschillen per lidstaat. Hoe zit het bijvoorbeeld met eerder gelegde nationale beslagen en vervalt een gelegd beslag in iedere lidstaat automatisch door faillietverklaring van de schuldenaar (zie art. 33 lid 2 Fw)? Een illustratief voorbeeld in dit verband is dat de Commissie voorstelt om het bedrag waarvoor beslag kan worden gelegd te beperken tot het bedrag van de vordering in de hoofdzaak (met inbegrip van de verschuldigde rente en gerechtskosten), terwijl de rangorde tussen schuldeisers aan het nationale recht zou worden overgelaten. Dat is geen probleem bij lidstaten die voorrang geven aan de schuldeiser die het eerst conservatoir derdenbeslag heeft gelegd, maar wel bij lidstaten die het groepsbeginsel toepassen, zoals Nederland. De beslagdebiteur zou het saldo minus het beslagen bedrag kunnen overboeken naar een andere rekening die de schuldeisers onbekend is. Indien andere schuldeisers met een wellicht grotere vordering dan de eerste beslaglegger ook beslag leggen op de reeds eerder beslagen bankrekening zal de schuldeiser die als eerste

³⁶ Werkdocument van de Europese Commissie, annex bij het Groenboek, SEC(2006) 1341, p. 14. In Engeland en Ierland wordt deze maatregel aangeduid met de benaming "Mareva injunction" of "freezing order".

daarop beslag heeft gelegd slechts een klein deel van zijn vordering gedekt zien door het conservatoir beslag.

Een laatste reëel gevaar dat kleeft aan invoering van het Europees beslagbevel is dat daardoor de effectiviteit van het Nederlands conservatoir beslag wordt aangetast. Het bevel zal immers pas worden bevolen na een meer inhoudelijke toets door de rechter van de gegrondheid van de beweerde vordering van de schuldeiser dan nu in Nederland het geval is en bovendien na een beoordeling van de spoedeisendheid van de gevraagde maatregel. De mate van inhoudelijke toetsing door de rechter en de effectiviteit en efficiëntie van de bewarende maatregel zijn communicerende vaten. De gewenste bescherming van de schuldenaar wordt in het Nederlandse conservatoir beslag gevonden in ruime mogelijkheden tot opheffing van het beslag en aansprakelijkheid van de schuldeiser indien het beslag onrechtmatig blijkt te zijn gelegd. Het zou de effectiviteit van het Europese beslagbevel ten goede komen indien op dit punt de Nederlandse regeling tot leidraad wordt genomen. Overigens is het maar de vraag in hoeverre het Nederlandse conservatoir beslag negatief wordt beïnvloed indien het Europees beslagbevel bestaat naast, en dus niet in plaats van, de ruime mogelijkheden die het Nederlandse recht op dit punt biedt.

Kortom, invoering van een Europees bankbeslag is wenselijk, mits de hierboven genoemde bezwaren worden weggenomen. Een belangrijk deel van deze bezwaren zijn een gevolg van de verschillen in lokale beslagregels, die alleen kunnen worden weggenomen door een vergaande harmonisatie van die beslagregels. Wij betwijfelen of op dit moment voldoende steun bestaat voor een dergelijke harmonisatie van lokale beslagregels in de Europese Unie. Dat zou tot gevolg kunnen hebben dat we worden opgescheept met een Europees bankbeslag dat niet goed kan worden ingepast in het Nederlandse systeem.